

ЛОГІКА І МУДРІСТЬ ЗАКОНОДАВЦЯ?

За останнє десятиліття обсяги продажів на фармацевтичному ринку України зросли в 10 разів [1]. Певну частину цього ринку займають фальсифіковані ліки. Хоча за даними офіційної статистики проблема лікарського фальсифікату в Україні виглядає перебільшеною (відсоток підробок - 1,0-1,8 %), за оцінками експертів медичного маркетингу, реальний обсяг вітчизняного лікарського сурогату мінімум у десять разів вищий від офіційної статистики і сягає 10% [2].

Зважаючи на зростання кількості фальсифікованих лікарських засобів, Законом України №5065-VI від 05.07.2012 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за фальсифікацію або обіг фальсифікованих лікарських засобів» (надалі – Закон від 05.07.2012 р.) було внесено зміни до статті 321-1 КК України, якою КК України було доповнено Законом України №3718-VI від 08.09.2011 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фальсифікації лікарських засобів» (надалі – Закон від 08.09.2011 р.).

Боротьба (в тому числі кримінально-правовими засобами) з обігом фальсифікованих лікарських засобів потрібна. Але, реальні законодавчі новації в цій сфері не завжди є обґрунтованими, а подекуди виглядають і просто помилковими. Яскравим прикладом таких новацій може стати криміналізація фальсифікації та обігу фальсифікованих лікарських засобів.

Відповідно до Закону від 08.09.2011 р. редакція ч. 1 ст. 321-1 КК України передбачала відповідальність за умисне виготовлення фальсифікованих лікарських засобів, а так само придбання, перевезення, пересилання чи зберігання з метою збуту або збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів, якщо такі дії створили загрозу для життя чи здоров'я особи, або вчинені

у великих розмірах. При цьому санкція ч. 1 ст. 321-1 КК України передбачала покарання у виді штрафу, обмеження волі та позбавлення волі. У випадку ж якщо передбачені ч. 1 ст. 321-1 КК України дії спричинили смерть особи або інші тяжкі наслідки передбачалось позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років.

Але найцікавішим є зміст ч. 4 ст. 321-1 КК України, яка передбачає підстави звільнення від кримінальної відповідальності за виготовлення, придбання, перевезення, пересилання чи зберігання з метою збуту, збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів, їх ввезення на територію України, вивезення з території України, транзит через її територію (частина перша цієї статті, якщо такі дії не створили загрози для життя чи здоров'я людей).

При цьому варто звернути увагу, що диспозиція ч. 1 ст. 321-1 КК України не передбачає таких діянь як «ввезення на територію України, вивезення з території України, транзит через її територію» фальсифікованих лікарських засобів. Тому передбачена ч. 4 ст. 321-1 КК України можливість звільнення від кримінальної відповідальності за «ввезення на територію України, вивезення з території України, транзит через її територію» фальсифікованих лікарських засобів як мінімум є нелогічною, а як максимум викликає здивування.

Враження про наявність проблем з логікою законодавця посилюється, якщо звернути увагу на те, що ч. 1 ст. 321-1 КК України в редакції Закону від 08.09.2011 р. передбачала відповідальність за умисне виготовлення фальсифікованих лікарських засобів, а так само придбання, перевезення, пересилання чи зберігання з метою збуту або збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів, якщо такі дії створили загрозу для життя чи здоров'я особи, або вчинені у великих розмірах. Таким чином, можливість застосування ч. 4 ст. 321-1 КК України існувала лише щодо придбання, перевезення, пересилання чи зберігання з метою збуту або збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів, якщо такі дії вчинені у великих розмірах та не створили загрозу для життя чи здоров'я особи. Натомість за придбання, перевезення, пересилання чи зберігання з метою збуту або збут завідомо фальсифікованих лікарських

засобів, якщо такі дії не створили загрозу для життя чи здоров'я особи (а саме для таких діянь передбачене заохочувальне положення ч. 4 ст. 321-1 КК України) і не були вчинені у великих розмірах, кримінальної відповідальності взагалі на той час не було встановлено. Враховуючи те, що поняття «великі розміри» для позначення кількості фальсифікованих лікарських засобів за весь час існування відповідної редакції норми так і не було законодавчо визначене, положення ч. 4 ст. 321-1 КК України практично перетворювалось на «мертву норму», створення яких не робить честі законодавцю.

Не дало визначеності й створення Законом від 05.07.2012 р. нової редакції ч. 1 ст. 321-1 КК України, якою було передбачено кримінальну відповідальність вже за «виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів» (тобто незалежно від створення такими діями загрози для життя чи здоров'я особи). Проте, ч. 4 ст. 321-1 КК України залишилась практично в незмінному стані, передбачаючи звільнення від кримінальної відповідальності за не передбачене ст. 321-1 КК України «ввезення на територію України, вивезення з території України, транзит через її територію» фальсифікованих лікарських засобів.

Слід звернути увагу на вжиті в диспозиції ч. 2, 3 ст. 321-1 КК України поняття «великий» та «особливо великий розмір». МОЗ України визначив зміст відповідних понять своїм наказом №321 лише 22.04.2013 р. (zareestrovano у Міністерстві юстиції України 15.05.2013 р. за № 743/23275) посиленням на вартість фальсифікованих ліків.

Виникає досить логічне, на нашу думку, запитання: невже небезпека незаконного обігу фальсифікованих лікарських засобів для здоров'я населення підвищується із зростанням вартості цих лікарських засобів, а не із зростанням загрози здоров'ю населення, зумовленою небезпечними властивостями або кількістю фальсифікованих ліків?

Крім того, під вартістю фальсифікованого лікарського засобу МОЗ України пропонує розуміти вартість лікарського засобу, за якою він переміщувався через митний кордон України, вводився в обіг (випускався на

ринок України) або реалізовувався суб'єктом господарювання, у якого його було виявлено. Навряд чи в усіх випадках буде можливим встановити: а за якою саме вартістю вводився в обіг або реалізовувався суб'єктом господарювання фальсифікований лікарський засіб, якщо його було, наприклад, лише виготовлено чи перевезено винною особою.

Викликає певне незрозуміння і позиція законодавця в частині формулювання санкцій ст. 321-1 КК України. І йдеться не лише про те, що покарання за цей злочин – позбавлення волі – не має жодної альтернативи. Привертає увагу використане законодавцем неординарне формулювання санкції ч. 3 ст. 321-1 КК України, яка передбачає: «карається позбавленням волі на строк від восьми до десяти років або довічним позбавленням волі». Слід зазначити, що настільки сувора санкція встановлена за фальсифікацію лікарських засобів та обіг фальсифікованих лікарських засобів, якщо вони спричинили смерть особи або інші тяжкі наслідки, або вчинені в особливо великих розмірах. Тобто, найсуворіше покарання (довічне позбавлення волі) встановлене не лише за дії, які спричинили смерть особи, але й за дії, які навіть не заподіяли шкоду здоров'ю особи (хоча й були пов'язані із обігом фальсифікованих ліків в особливо великих розмірів). Навряд чи можливо зрозуміти таку позицію законодавця, особливо зважаючи на те, що довічне позбавлення волі в КК України передбачено лише за кваліфіковані види умисного вбивства, та деякі інші умисні посягання на життя особи.

Причини законодавчої плутанини можна зрозуміти, поглянувши на історію розгляду відповідних законопроектів у комітетах Верховної Ради України. Хоча навряд чи політичні дискусії, особисті інтереси чи ініціативи окремих народних депутатів є виправданням низької якості кримінального законодавства України, особливо зважаючи на далекосяжні наслідки застосування низькоякісного законодавства.

Список використаних джерел

1. Українець споживає ліків в середньому на 60 доларів на рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://dt.ua/HEALTH/ukrayinets_spozhyvae_likiv_v_serednomu_na_60_dolariv_na_rik.html

2. Кореспондент: Сурогат форте. Україну заповнила величезна кількість фальсифікованих ліків [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://ua.korrespondent.net/ukraine/events/3209826-korrespondent-surohat-for-te-ukrainu-zapolonyla-velychezna-kilkist-falsyfikovanykh-likiv>